

دانشگاه تهران

دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی

تحقیق پیرامون بررسی نقش عوامل تبلیغاتی در بازار صنعت داروسازی ایران

پایان نامه فوق لیسانس

استاد راهنما آقای دکتر حسن ستاری

هیئت داوران

آقایان دکتر صدقی و دکتر زارعی

این رساله در جلسه مورخ **پنجم شهریور ۱۳۴۹** هیئت رسیدگی
با درجه **بسیار خوب** بتصویب رسید

تهیه و تنظیم از محمود شامبیاتی دانشجوی فوق لیسانس

رشته مدیریت بازرگانی دانشکده علوم اداری و

مدیریت بازرگانی

تاریخ دیماه ۱۳۴۹

۲۹۰

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
الف	مقدمه ، اهمیت انتخاب موضوع
د	علت انتخاب موضوع
ز	قلمرو تحقیق
ح	منابع تحقیق ، روش تحقیق
ط	رئوس مطالب
۱	فصل اول : تاریخچه داروسازی در جهان متمدن
۲	تاریخچه داروسازی در ایران /
۳	رابطه دارو با خدمات درمانی و بهداشتی
۴	دارو و اقتصاد کشور
۹	دارو و رشد جمعیت
۱۱	فارماکوپه
۱۲	لا براتوار کنترل دارویی
۱۳	فصل دوم : سازمانهای درمانی و بهداشتی کشور
۱۳	تقسیم بندی مؤسسات درمانی و بهداشتی کشور
۱۴	مؤسسات درمانی دولتی

عنوان

صفحه

۱۴	وزارت بهداشت
۱۶	تشکیلات وزارت بهداشت
۱۷	معاون پارلمانی
۱۸	معاون فنی
۱۹	معاون طرحها و بررسیها
۲۰	معاون بهداشت و تنظیم خانواده
۲۰	معاون اداری
۲۰	سایر مؤسسات درمانی دولتی
۲۱	مؤسسات درمانی وابسته بدولت
۲۱	جمعیت شیروخورشید سرخ ایران
۲۳	سازمان شاهنشاهی خدمات اجتماعی
۲۳	بنگاه حمایت مادران و نوزادان
۲۴	انجمن ملی ایرانی حمایت کودکان
۲۴	بنیاد پهلوی
۲۵	سازمان بیمه های اجتماعی
۲۶	وضعیت گسترش خدمات پزشکی در کشور
۲۸	جدول توزیع پزشکان کل کشور بر حسب استان و فرمانداری کل
۲۹	عوامل فروش دارو

	جدول مقایسه آمار جمعیت و تعداد داروخانه در سطح	
۳۱	شهرهای مختلف کشور	
۴۱	بازار دارویی ایران قبل از سال ۱۳۴۵	فصل سوم :
۴۱	لا براتوارهای داخلی	
۴۲	واردات دارو در این دوره	
۴۳	وضع واردات دارو از نظر اقتصادی در این دوره	
۴۵	عکس العمل وارد کنندگان اجناس مرغوب	
۴۶	عکس العمل کار ریزشگی و عاملین فروش	
۴۶	عکس العمل مصرف کنند ه	
۴۷	بررسی علل	
۴۸	صنایع جدید داروسازی و سیستم کنترل محصولات داخلی	فصل چهارم :
۴۸	ساخت دارو	
۴۹	کنترل دارو	
۴۹	فرم شناسائی لا براتوار و فرم ساخت	
۵۰	فرم تقاضای پروانه و ساخت دارو	
۵۰	۱- مشخصات دارو	

۵۱	۲- طرز تهیه و خصوصیات فنی
۵۲	۳- مدت قابل مصرف بودن
	۴- مشخصات ساخت داروهای خارجی که
۵۲	در ایران ساخته میشود
	۵- محاسبه قیمت فروش بطریق حسابداری
۵۳	صنعتی
۵۵	ملاحظات
۵۷	فرمهای جدید پروانه ساخت
۵۸	فصل پنجم : واردات (بعد از سال ۱۳۴۵)
۵۸	۱- آمارگیری
۵۹	۲- ارزشیابی
۵۹	۳- رسیدگی
۶۰	وزارت بهداشتی - تقاضای پروانه ورود دارو
۶۳	ملاحظات
۶۵	سایر اقدامات مؤثر در قیمت گذاری
۶۵	الف - مطالعه برحسب گروه بندی

ب - رسیدگی برحسب کاتالوگ گزارشهای	
دریافتی	۶۵
ج - داروهای جدید	۶۶
قیمت گذاری دارو	۶۶
- تقلیل دارو	۶۷
- قیمت گذاری روی بسته بندی	۶۷
فصل ششم : بررسی بازار دارویی	۶۹
حدود و شمول آمارگیری	۷۱
گروه بندی تراپوتیکی داروهای مصرفی	۷۱
فصل هفتم : تعیین عوامل مؤثر در فروش دارو	۷۴
- کیفیت کالا و شهرت کارخانه	۷۴
- بسته بندی و فرم ظاهری دارو	۷۵
- نام کالا	۷۵
- قیمت کالا	۷۶
- خدمات و سرویسهای علمی	۷۶
- تبلیغات	۷۶

۷۷	مجاری توزیع
۷۹	فصل هشتم : / تبلیغات دارویی (خدمات تحقیقی - خدمات طبی)
۸۱	خدمات علمی
۸۱	خدمات تحقیقی
۸۳	خدمات تبلیغاتی طبی
۸۳	/ انتخاب کالا در تبلیغاتی طبی
۸۳	/ آموزش کار در تبلیغاتی طبی
۸۴	ابزارهای کار
۸۵	- وارد مگنوم
۸۵	- نمونه طبی
۸۶	- پریمیوم طبی
۸۶	- فیلم های علمی
۸۷	/ فروشندگان
۸۸	فروشندگان سیار و خدمات پر آموزشی
۸۹	/ فیلم های تبلیغاتی
۹۰	/ آگهی در مجلات طبی و صنفی
۹۱	فصل نهم : استنتاج
۹۲	بهبود وضع صنایع داروسازی از نظر تکنیک ، تحقیق ، کنترل

عنوان

صفحه

- ۹۴ رفع مشکلات صنایع دروسازی در شرایط کنونی
- ۹۵ محدودیت بیشتر برای واردات دارو
- نظارت کامل و مداوم در قیمت‌ها در تمام سطوح تولیدی و وارداتی ۹۵
- ۹۶ ارشاد صنایع دروسازی کشور از لحاظ انتخاب دارو
- ۹۷ تکمیل و تجهیز کادر خدمات درمانی و بهداشتی کشور

فهرست مطالب (ضماضم)

صفحه

عنوان

۱	طبقه بندی تراپوتیکی داروها (اثرات درمانی) و درصد فروش آنها (به لاتین)
۳	طبقه بندی تراپوتیکی داروها (به لاتین)
۹	طبقه بندی کارخانجات داروسازی برحسب موقعیت فروش و تعداد محصول آنان در بازار ایران
۱۴	فرمهای جدید درخواست پروانه ساخت
۲۵	فرمهای جدید تقاضای تعیین قیمت دارو

(الف)

مقدمه

اهمیت انتخاب موضوع :

در پنجاه سال اخیر، مشکلات مربوط به دارو در کشور بصورت مختلفی از قبیل گرانی قیمت، مؤثر واقع نشدن خدمات درمانی، وعدم دسترسی به آن مورد توجه عموم بوده است .

در اوایل، خدمات پزشکی در ایران محدود به فعالیتهای کلینیکی و بالینی ساده، در سطح شهرهای بزرگ و متکی به معلومات پزشکی و تجارب عملی اطباء میگردد . بعلت پائین بودن درآمد سرانه مردم، مسئله قیمت دارو و درمان در درجه اول اهمیت قرار داشت، و کیفیت خدمات درمانی و مؤثر بودن آن در مرحله بعدی قرار میگرفت . در این دوره خدمات پاراکلینیکی (آزمایشگاهی و سرویسهای رادیولوژی و غیره که مؤثر در تشخیص و درمان میباشند) در بخش خصوصی و عمومی بععل گرانی، کمبود کادر و تجهیزات، در حدی بسیار ضعیف و کمیاب قرار داشت . در سطح دهات و قصبات نیز مسئله مهم دسترسی به هرگونه خدمات درمانی رایگان، حائز اهمیت بود .

با پیدایش آنتی بیوتیک ها و افزایش و گسترش نسبی تعداد بیمارستانها و خدمات پاراکلینیکی در شهرها، و همینطور توسعه خدمات درمانگاهی و بهداشتی در سطح قصبات (در اثر توجه دولت)، و افزایش تعداد فارغ التحصیلان دانشکده های

(ب)

گروه پزشکی این خدمات در سطح شهرها تکمیل ترگردید .

در این دوره در شهرها گرانی قیمت دارو و خدمات درمانی ، و کیفیت این

خدمات بیشتر مورد توجه قرار گرفت ، زیرا اهالی شهرنشین با تخصصهای پزشکی

و خدمات پاراکلینیکی (که در استعمال صحیح دارو و درمان مؤثرند) آشنائی

پیدا کردند . ولی در قصبهات و دهات وابسته ، برای مردم بعلت کمی درآمد

سرانه ، مسئله گرانی دارو و درمان ، دسترسی بخدمات پزشکی دولتی و رایگان

کماکان حائز اهمیت بود .

این دوره تقریباً "مقارن با سال ۱۳۳۵ است که خدمات بهداشتی

در کشور و بخصوص در سطح دهات برای ریشه کنی مالاریا ، جلوگیری از بیماریهای

واگیر مثل آبله ، طاعون ، وبا و حصبه اثرات خاصی داشته و نتیجه کلی آن آشنائی

اهالی دهات با خدمات درمانی و بهداشتی بود ، که عملاً "در سطح دهه با آن آشنا

شده بودند .

پس از انجام اصلاحات ارضی ، و گسترش شبکه های رادیویی و تلویزیونی

و نفوذ خدمات درمانی و بهداشتی سپاهیان بهداشت در روستاها ، بهبود

یافتن وضع راههای اصلی و فرعی ، بالا رفتن درآمد سرانه روستائیان ، همچنین

با صنعتی شدن شهرستانهای درجه اول و دوم و تمرکز بیشتر و بهتر خدمات

(ج)

درمانی و بهداشتی سبب گردید که سطح توقعات مردم در روستاها و قصبیات و شهرها نیز تغییر پیدا کند .

سپاهیان بهداشت برای اولین بار خدمات جراحی ، دندان پزشکی و مامائی و درمان بیماریهای زنان را با قسمتی از خدمات پاراکلینیکی ، در سطح دهات و قصبیات منتقل نمودند ، نتیجتاً " سبب شد که مردم روستاها کم بنقش عوامل مؤثر در خدمات درمانی و داروئی و ارزشهای مختلف آن واقف شوند . همزمان در شهرستانها کارگران و کارمندان دولت نیز از سازمان خدمات بیمه های اجتماعی و بیمه کارمندان ، و سایر طبقات نیز از خدمات بخش خصوصی متناسب با درآمد خود استفاده میکردند .

در این دوره اهالی شهرها بیشتر به مجهز بودن خدمات درمانی

و مؤثر بودن آن و تناسب این خدمات با درآمد خود و بالاخره تمایل به بیمه های

درمانی مؤثر متوجه شدند .

مقدمه مختصر فوق ، مبین این مطالب است که هدف اساسی خدمات

درمانی يك جامعه حفظ سلامتی و تاءمین بهداشت برای نیروی انسانی آن جامعه

میباشد . اساس این خدمات بمواد داروئی و سرویسهای تخصصی و دیگر

لوازم کار درمانی بستگی دارد ، که همگی لازم و ملزوم یکدیگرند ، بطوریکه :

(د)

هرچقدر سطح تخصص پزشکی و تجهیزات سرویسهای درمانی بالاتر

باشد، بهمان اندازه امکان صحیح استفاده از داروها بیشتر خواهد بود .

برعکس اگر کالیته داروها خوب ولی سطح تخصص پزشکی و تجهیزات -

درمانی پایین باشد این امکان میسر نخواهد بود .

چنانچه کالیته داروها و سطح تخصص پزشکی و تجهیزات درمانی

سرد و پائین باشند، در چنین صورتی سرمایه جامعه بهدرفتسه و هدفهای خدمات

درمانی تأمین نشده، و از نیروی منابع انسانی جامعه حفظ و حراست لازم

بعمل نیامده است .

علت انتخاب موضوع پایان نامه :

باتوجه به اهمیت دارو و نقش آن در خدمات درمانی و بهداشتی ،

مسئله " يك کشور در حال توسعه مجبور است که برای تأمین قسمتی از احتیاجات

دارویی و درمانی خود مقدار قابل توجهی از درآمد ملی را به صورت ارز خارج نموده ،

و همینطور مقدار قابل ملاحظه ای از سرمایه و نیروی انسانی را به صورت کالاهای

سرمایه ای و خدمات لازم در صنایع داروسازی داخلی متمرکز کند .

در ضمن توجه به این اصل نیز نهایت اهمیت را دارد که در این گونه

جوامع برای تأمین مواد و محصولات دارویی مورد نیاز چه ضوابط و سیاستهایی

(۵)

منظور شود ، که هم توقعات اساسی بکار برنده (گادریزشکی یا خدمات درمانی بهداشتی) ، و هم انتظارات واقعی مصرف کننده ، و همچنین اهدافهای درمانی کشور نیز تا آمین و در ضمن هماهنگ با سیاستهای اقتصادی مملکت (از لحاظ موازنه پرداختیها ، استفاده صحیح از منابع طبیعی و خدمات داخلی ، اشتغال و رفاه مصرف کننده) باشد .

تجزیه و تحلیل ماهیت دارو از نظر نوع کالا ، این ضوابط و سیاستها را به درستی روشن میسازد :

دارو کالائی است که در نتیجه تحقیق علمی و با تکنیک خاصی تهیه و در
تحت شرایط معینی که محتاج به تخصص است بتوسط عوامل تجویز کننده (گادر -
خدمات درمانی و بهداشتی) ، برای مصرف کننده ، بکار برده میشود .
بنابراین دارو کالائی است که حامل یک خدمت علمی پزشکی بوده
و از یک دستگاه تحقیقی و تولیدی بیک گادر تخصصی عرضه میشود ، تا بر اساس
مهارت و آشنائی به اصول پزشکی و درمانی از آن بهره برداری گردد .
کیفیت انتقال این خدمات علمی و تحقیقی که زائیده کوشش و تحقیق
دانشمندان و دستگاه تولیدی است ، بکار تخصصی (بکار برنده یا تجویز کننده)
نهایت اهمیت را دارد ، اگر این انتقال درست انجام نگیرد نیل به اهدافها

مشکل است . برای انتقال صحیح خدمات علمی و تحقیقی متناسب با هدفهای

درمانی امروزه کشور، توجه به عوامل زیر ضروری بنظر میرسد :

۱- تکمیل خدمات تحقیقی برای دستگاههای تولیدی (تربیت کادر

مجرب و باسابقه، داشتن اطلاعات علمی کافی، مجهز بودن به وسائل تحقیقی

کافی) .

۲- هدفهای خدمات تحقیقی و علمی دستگاههای تولیدی باید بیشتر

منطبق با هدفهای پزشکی کشور باشد نه با هدفهای سودجویی .

۳- بعلمت ضرورت، امکان استفاده از نتایج خدمات علمی (محصولات

دارویی) انحصاری کشورهای دیگر تحت شرایط خاصی میسر باشد .

۴- تکمیل اطلاعات و لوازم کادر خدمات طبی، از نتایج تحقیقات

علمی دستگاه تولیدی، در چهارچوب قوانین نظام پزشکی برای هدایت و آگاهی

کادر پزشکی از نتایج تحقیقات (خواص درمانی داروها) .

۵- وجود کادر خدمات درمانی و بهداشتی با تخصصهای لازم (تجویز

کنند) متناسب با تعداد جمعیت، جهت استفاده صحیح از نتایج خدمات

علمی و تحقیقی (محصولات دارویی) .

۶- داشتن نارت‌های لازم بر تهیه محصول، و مطابقت آن با استانداردها

های رسمی، تعیین قیمت محصول طبق موازین اقتصادی و کنترل آن در بازار .

(ز)

باتوجه به موارد یاد شده بالا ، عنوان پایان نامه که " نقش عوامل تبلیغاتی

دارودربازار و صنایع داروسازی ایران " میباشد توجیه زیر ضرورت دارد :

چون مفهوم تبلیغات وسیع کلمه عبارت است از : " رسانیدن یا تفهیم ^{بمعنای}

یک مطلب ، از یک کانون ، بیک گروه یا گروههای مختلف ، توسط یک میدیای

تبلیغاتی ، یا میدیای مختلف ، برای نیل بیک هدف یا هدفهای مختلف "

میباشد ، در اینجا هم کانون اصلی تبلیغاتی ، همان دستگاه تحقیقی و علمی

کارخانه تولیدی است ، موضوع تبلیغ نتایج خدمات تحقیقی و علمی به صورت

کالای دارویی میباشد ، میدیاهای تبلیغاتی کار خدمات تحقیقی و کار خدمات

طبی و سایر عوامل تبلیغاتی دارویی محسوب میشوند ، گروههای مورد نظر

تبلیغات در اینجا در رجه اول کار خدمات درمانی و بهداشتی (تجویز

کننده) و در رجه دوم مصرف کنندگان هستند ، و بالاخره هدف تبلیغ حفظ

بهداشت و سلامت نیروی انسانی جامعه میباشد .

حال اگر در یکی از ارکان این سلسله مراتب ، از مرحله تحقیق تا مرحله

تجویز و مصرف ، نقمی یا نقائصی وجود داشته باشد ، عوارض آن بصور مختلف

ظاهر میگردد ، بررسی پایان نامه تا حدودی این جریان را روشن تر مینماید .

قلمرو تحقیق :

از یک جهت متوجه بررسیهای بازار و صنایع داروسازی از لحاظ هدفهای

(ح)

اقتصادی ، درمانی و نظام پزشکی میشود ، و از جهت دیگر توجه به بازارهای دارویی قبل و بعد از صنعتی شدن ، بمنظور تفکیک مجاری صحیح و غلط تولید و توزیع محصولات دارویی ، و نشان دادن اثرات مثبت و منفی عوامل تبلیغاتی داشته ، سپس دامنه بررسیها بخدمات تحقیقی (دستگاه تولیدی) ، خدمات علمی (دستگاه فروش) و کادر خدمات پزشکی و بهداشتی (تجویز کننده) ، برای مشخص کردن خطوط اصلی ارتباطی بین آنها از لحاظ تبلیغاتی دارویی ادامه پیدا میکند .

منابع تحقیق :

برای تهیه گزارش ، مجلات داروسازی رامین ، داروپزشکی ، مجلات ماهانه و سالیانه بانک مرکزی ، و نشریه بازار دارویی ایران (I . P . M .) وابسته به مؤسسه بین المللی آماری (I . M . S) ، فارماکوپه - داروسازی آمریکا (U . S . P .) مورد مطالعه قرار گرفت .

روش تحقیق :

برای رعایت روش مزبور در تهیه و تنظیم این مجموعه ، علاوه بر تحقیق بر اساس مطالعه مجلات و کتب^{مربوطه} ، بمنظور روشن شدن پاره ای از مسائل و کسب - اطلاعات جدید ، مصاحبه های متعددی بامدیران دارویی شرکت سهامی

(ط)

تولید دارو و شرکت کی بی سی - سایانامید در زمینه های متعدد بعمل آمد .

رئوس مطالب :

بداورگلی مشتمل بر يك مقدمه ، نه فصل و ضمائم بشرح زیر میباشد :

فصل اول : شامل تاریخچه مختصری از داروسازی ، رابطه دارو با اقتصاد و

خدمات درمانی و بهداشتی .

فصل دوم : مشتمل بر سازمانهای درمانی و بهداشتی کشور و گسترش خدمات

درمانی .

فصل سوم : بازار دارویی ایران قبل از سال ۱۳۴۵ .

فصل چهارم : صنایع جدید داروسازی و سیستم کنترل محصولات دارویی .

فصل پنجم : وضع واردات دارو بعد از سال ۱۳۴۵ و سیستم کنترل آن .

فصل ششم : بررسی بازار دارو .

فصل هفتم : تعیین عوامل مؤثر در فروش دارو .

فصل هشتم : تبلیغات دارویی (خدمات تحقیقی - خدمات طبی) .

فصل نهم : استنتاج .

* * * * *

فصل اول

تاریخچه داروسازی در جهان متمدن :

تاریخ پیدایش دارو و داروسازی خارج از بحث این فصل است ، در اینجا هدف از تاریخچه داروسازی ، توجه بزمانی است که علم شیمی وارد مرحله جدیدی گردیده ، ولا وازیه در دوره رنسانس موفق به تجزیه آب به دو عنصر اکسیژن و هیدروژن گردید ، پی بردن به وجود عناصر ساده و خاصیت ترکیبی فلزات و شبه فلزات ، و بالاخره با پیدایش شیمی آلی و کشف مشتقات بنزنی ، سبب گردید که روی خواص دارویی ترکیبات شیمیائی مطالعات بیشتری انجام گیرد ، و بتدریج تعداد زیادی از محصولات ترکیبی شیمیائی وارد فارماکوپه شوند .

با پیشرفت فنون و علوم آزمایشگاهی ، استخراج مواد موثره از گیاهان عملی گردید . داروهای جالینوسی (Galenic) که چند قرن حاکم بر طب بود تا حدودی جای خود را به داروهای جدید با حجم کم ، و اثرات زیاد ، و فرمهای مطلوب داد .

پاستور با نبوغ خداداد خود بشریت را از چنگال امراض واگیر که بهنگام شیوع يك جامعه را نابود میکردند نجات داد و موفق به کشف سرم وواکسن گردید این اقدام مقدمه ای برای کشف سایر داروهای بیولوژیکی بود .

در سنوات اخیر با پیشرفت تکنولوژی صنایع داروسازی هم پایه پای سایر صنایع پیشرو ، راه ترقی و تکامل پیموده بطوریکه بعضی از صنایع داروسازی برای تحقیق درباره تهیه یک محصول مورد نیاز جامعه پزشکی سالیانه متحمل هزینه های هنگفتی میشوند .

امروز صنایع داروسازی کشورهای مرفعی محصولات ارزنده بیولوژیکی ، آنتی بیوتیکی ، استروئیدی ، مشتقات هورمونها و داروهای آرام بخش را که اسلحه بزرگی برای حفظ سلامت انسان محسوب میشوند ، در دسترس جوامع بشری گذاشته اند . مسلماً "آینده در انتظار محصولات بهتر و خدمات ارزنده تری از این صنعت می باشد .

بطور کلی میتوان ادعا کرد که تاریخ تمدن بشری تا حد زیادی تحت تأثیر تکاپوی انسانها برای رفع آلام و درمان بیمارها قرار گرفته ، بطوریکه بشر همواره برای حفظ سلامت ، و مبارزه با بیماری و مرگ در تلاشی پیگیر جهت تکمیل معلومات دارویی و درمانی خود بوده است .

تاریخچه داروسازی در ایران :

در این قسمت هم هدف اصلی معطوف به زمانی میشود که داروهای شیمیایی جدید وارد کشور گردیده است . تا آنجائیکه برای نویسنده امکان رسیدگی داشته ،